

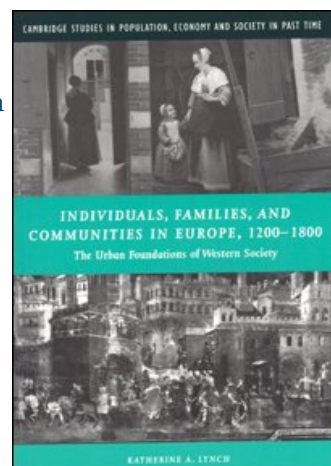

Ossi Kokkonen

Perheen ja muiden yhteisöjen huomassa

Katherine A. Lynch: Individuals, Families, and Communities in Europe, 1200-1800. The Urban Foundations of Western Europe. Cambridge University Press, Cambridge 2003. ISBN 0 521 64541 7.

Keskiajan yhteiskuntaa luonnehditaan usein yhteisöllisyyden kukoistusajaksi Euroopan historiassa. Erityisen vahvana yhteisöllisyyden leima elää kaupunkitutkimuksessa. Niinpä huomio, että keskiajan kaupungeissa yhteisö korvasi perheen ja suvun yksilöiden merkittävänä samaistumisryhmänä on noussut iskusananomaiseksi hokemaksi. Vastaavasti (kansallis)valtioiden nousu ja keskiaikaisen yhteisöllisyyden murtuminen nähdään uuden ajan alun keskeiseksi yhteiskunnalliseksi muutokseksi.

Amerikkalainen professori Katherine Lynch lähestyy tätä Euroopan yhteiskuntahistorian laajaa ongelmakenttää mielenkiintoisesta näkökulmasta. Teoksessaan *Individuals, Families, and Communities in Europe, 1200-1800* hän tarkastelee sitä kuinka erilaiset yhteisöt täydensivät ja korvasivat perheelle ja suvulle kuuluneita tehtäviä. Tämän hän tekee seuraamalla keskiajalta Ranskan vallankumoukseen perheemmän muutoksia, ja näiden heijastumista yksilön yhteiskunnalliseen asemaan.

Kyse on siis viime kädessä siitä kuinka yksilön asemaan vaikuttaneet yhteiskunnalliset muutokset näkyivät perheen ja yhteisöjen tehtävienjaossa. Koska Lynch ymmärtää yhteisön laajasti ihmisten väliseksi verkostoksi pystyy hän seuraamaan tätä kehitystä keskiajan kaupunkien lukuisista yhteisöistä protestanttisen reformaation ja katolisen vastareformaation kautta Ranskan vallankumoukseen. Lynch katolisen vastareformaation kautta Ranskan vallankumoukseen. Lynch katsoo, että perheen ja suvun yhteiskunnallisen aseman heikentyessä yhteisöt ottivat hoidettavakseen perheelle perinteisesti kuuluneita tehtäviä. Hänen mukaansa näiden tehtävien omaksuminen oli keskeinen osa keskenään hyvin erilaisten yhteisöjen muodostamisprosessia.

Lynchin tiedonintressi keskittyy lähes yksinomaan köyhäinhoitoon, siis siihen miten yksilöt, perheet, suvut, erilaiset maalliset ja hengelliset yhteisöt sekä lopulta myös valtiot suhtautuivat köyhien, sairaiden, kerjäläisten ja leskien asemaan. Näin ollen hän on ottanut tarkasteluunsa ainoastaan yhden - joskin kieltämättä keskeisen - perheen tehtävän: huono-osaisen jäsenen elinolosuhteiden takaamisen. Koska nämä »tuottamattomat« ihmisryhmät olivat yhteisöjen reunalla tai ulkopuolella, tarjoutuu Lynchille mahdollisuus tarkastella yhteisön ja muun yhteiskunnan suhdetta köyhäinhuollon valossa. Valitettavasti hän sivuaa perheen ja yhteisön taloudellisia, poliittisia, sotilaallisia ja uskonnollisia tehtäviä ainoastaan silloin kun nämä vaikuttivat näkemyksiin köyhien asemasta.

Lynch kertoo saaneensa lähestymistapaansa vaikutteita annales-koulukunnalta. Ajallisen (1200-1800-luku) ja alueellisen (Italia, Espanja, Ranska, Saksa, Iso-Britannia, Alankomaat) laaja-alaisuutensa ansiosta hän pystyy osoittamaan, kuinka perheelle kuuluneet tehtävät otettiin ensin keskiajan kaupungissa erilaisten yhteisöjen, sittemmin katolisten ja protestanttisten kirkkojen ja lopulta valtion tehtäväksi. Toisaalta, kuten hän itsekin ilmoittaa, ajallista rajausta eivät luonnehdi tiukat alku- tai loppupisteet; sama koskee myös maantieteellistä rajausta.

Näyttämön rajautuminen kaupunkiin on osin sattumanvaraista - kaupunki on Lynchille monessa mielessä ainoastaan paikka, jossa käsiteltävät teemat näyttäytyvät ensimmäisen kerran. Keskiajalla tämä johtui maalta kaupunkiin suuntautuvasta muuttoliikkeestä, reformaation ja vastareformaation aikana ajatuksesta, jonka mukaan kaupungeissa harjoitettu toiminta säteili maaseudulle, ja Ranskan vallankumouksen aikana Pariisin valtakunnan pääkaupunkina nauttimasta keskeisestä asemasta. Osittain näissä kaikissa oli kyse kaupungille tyypillisistä erikoispiirteistä, osittain taas yleisistä yhteiskunnallisista piirteistä, jotka ainoastaan sattuivat olemaan kaupungissa vahvempia kuin maaseudulla. Näin ollen teos ei ole alaotsikostaan huolimatta niinkään kaupunki- kuin perhehistoriaa, mikä ilmenee erityisesti Lynchin tarkasteluajanjakson loppupuolella.

Teos koostuu viidestä luvusta ja laajasta johdannosta. Johdannossa Lynch perustelee työnsä laajaa rajausta ja hänen tiedonintressiinsä vaikuttaneita teoreettisia lähtökohtia. Lynchin tutkimukseen ja ajatteluun ovat vaikuttaneet erityisesti saksalaisen sosiologi Max Weberin näkemykset länsimaisen sukulaitoksen suhteellisesta heikkoudesta ja kristinuskon merkityksestä eurooppalaisen yhteiskunnan perusrakenteiden muotoutumisessa. On sääli, ettei Lynch johdannon jälkeen enää käsittele Weberin tulkintaa. Teoreettisesti painottuneen johdannon ja tutkimuslukujen yhteensovittamattomuus näkyy teoksessa yleisemminkin, minkä vuoksi lukija jää paikoin pohtimaan tutkimustulosten suhdetta johdannossa esiteltyyn teoreettiseen tutkimusperinteeseen.

Erityisen hyödyllinen lukijalle, joka ei ole vihkiytynyt väestöhistoriaan, on johdannossa tavattava länsimaisen perhemallin esittely. Tämä, kuten moni muukin asia Lynchin teoksessa, esitellään aiemman tutkimuksen valossa. Valitun tyylin vaikutus on kahtalainen. Toisaalta lukijalle ei jää epäselväksi kenen tutkijan työhön tulkinta kulloinkin perustuu. Toisaalta nimien jatkuva vyöryttäminen alkaa uuvuttaa, varsinkin, kun Lynch ei käy mainitsemiensa tutkijoiden kanssa vuoropuhelua, vaan ainoastaan mainitsee heidät tiedonlähteenään. Lukijaystävällisempää olisikin ollut

mainita osa tutkijoista ainoastaan alaviitteissä.

Ensimmäinen luku (*Fundamental features of European urban settings*) eroaa selvästi muista käsittelyluvuista. Siinä Lynch luo laajan katsauksen eurooppalaisen 1200-1800 -luvun kaupunkilaitoksen erityispiirteisiin väestöhistorioitsijan näkökulmasta. Keskeisiä teemoja hänen tarkastelussaan ovat kaupungin ja maaseudun suhde, urbaani kuolleisuus, selibaatin ja avioliiton mallit, naisten palkkatyö sekä alueelliset ja sosiaaliset erot perhemalleissa. Yksi luvun keskeisistä tuloksista on se, että eurooppalainen kaupunkitalous oli riippuvainen naisten palkkatyöstä tavalla, joka erotti sen muista Vanhan maailman sivilisaatioista ja eurooppalaisesta maaseudusta.

Toisessa luvussa (*Church, Family, and Bonds of Spiritual Kinship*) Lynch käsittelee keskiajan kaupunkia. Tällöin keskeiseen asemaan nousevat uskonnollisten arvojen vaikutus maallikkojen yhteisömuodostamiseen. Kyse on ennen kaikkea siitä, kuinka kirkko opetti yhteisöllisyyden, perheen ja avioliiton kristillistä ideologiaa, ja kuinka kaupunkien maallikot omaksuivat nämä opit. Näin syntyi »keksitty sukulaisuus«, joka loi kiinteää solidaarisuutta toisilleen vieraiden yksilöiden välille mahdollistaen laajemmin yhteiskuntarauhan ylläpidon. Laajasta materiaalista Lynch tarkastelee muun muassa begiinejä eräänlaisina maallisen ja hengellisen yhteisöllisyyden rajatapauksina.

Kolmannessa luvussa (*Charity, poor relief, and the family in religious and civic communities*) tarkastelu siirtyy maalliseen ajatteluun ja yhteisöihin keskiajalta reformaatioon. Luvun keskeinen teema on »hyväksytyihin köyhiin« kohdistunut hyväntekeväisyys, jolla oli huomattava rooli maallisten ja hengellisten yhteisöjen muodostamisessa. Näihin yhteisöjen »omiin« köyhiin suhtauduttiin huomattavasti myötätuntoisemmin kuin vaeltaviin kerjäläisiin ja muihin yhteisön ulkopuolisiin hädänalaisiin henkilöihin. Lisäksi luvussa käsitellään maallisen ja hengellisen köyhäinhoidon eroja ja keskinäistä suhdetta.

Neljäs luku (*Individuals, families, and communities in urban Europe of the Protestant and Catholic Reformations*) osoittaa kuinka sekä protestanttisissa että katolisissa kaupungeissa maalliset ja hengelliset auktoriteetit puuttuivat yleisen edun nimissä yhä enemmän kodin piiriin kuuluneisiin asioihin. Erityisen voimakkaana nousee esiin naisten heikkenevä asema 1500-1600-luvun kaupunkien työmarkkinoilla. Työnjaon sukupuolistuessa paine naitujen naisten kotiin jäämiseen kasvoi, ja samalla naisvaltaisten palkkatöiden arvostus väheni.

Viides luku (*Constructing an »imagined community«: poor relief and the family during the French Revolution*) käsittelee Ranskan vallankumouksen aikaa vuosina 1789-1794. Lynch osoittaa, kuinka vallankumoukselliset hyödynsivät vanhempaa urbaania köyhäinhuollon maallista esikuvaa luodakseen uuden yhteisön valtakunnalliselle tasolle. Se, että viides luku käsittelee lyhyttä ajanjaksoa tuo epätasapainoa tämän ja muiden tutkimuslukujen välille.

Individuals, Families, and Communities in Europe 1200-1800 on kunnianhimoinen yritys tarkastella länsieurooppalaisen sivilisaation yhteiskunnallisia perusteita. Lynch osoittaa onnistuneesti, että perheen vaikutus keskiajalta Ranskan vallankumoukseen oli usein keskeinen siinä kuinka erilaiset maalliset ja hengelliset yhteisöt omaksuivat köyhien hoidon tehtäväkseen.

Lynchin tapa tarkastella yhteisöjä suhteessa perheeseen ei kuitenkaan ole ongelmaton. Tämänkaltainen lähestymistapa kaventaa yhteisön eräänlaiseksi »vaihtoehtoperheeksi«, korvikkeeksi, joka omaksui perheelle perinteisesti kuuluneita tehtäviä. Väistämättä mieleen nouseekin kysymys millaiselta 1200-1800-luvun kehitys näyttäisi jos köyhäinhoidon sijaan tarkasteltaisiin muita perinteisesti ainakin osittain perheelle ja suvulle kuuluneita tehtäviä?

Lynch on ensisijaisesti väestöhistorioitsija, mikä näkyy hänen tutkimusotteessaan. Hahmottaessaan kaupunkilaitoksen peruspiirteitä hänen tarkastelunsa pohjaa vahvasti kvantitatiiviseen aineistoon, mikä aiheuttaa ongelmia erityisesti keskiajan niukan lähdeaineiston kohdalla. Hänen erityiseksi ansiokseen voi toisaalta lukea sen, että hän on nostanut naiset tarkastelunsa keskeiseksi osaksi. Naisten kahtalainen rooli perheessä ja yhteisössä korostuukin teoksessa vahvasti: yhtäältä naiset nousevat esiin avun tarvitsijoina, toisaalta avun antajina. Tämänkaltainen tutkimusote nostaa esiin sukupuoliroolit tavalla, joka talous- ja oikeushistoriallisesti painottuneessa yhteisötutkimuksessa ei juurikaan ole ollut esillä.

Teos ei muodosta yhtenäistä kuvaa eurooppalaisen köyhäinhoidon vaiheista keskiajalta Ranskan vallankumoukseen. Tähän se ei edes pyri. Pikemminkin Lynch on ottanut käsittelyynsä muutaman historian vaiheen, joissa hän tarkastelee yksilön, perheen ja yhteisön suhdetta köyhäinhuollon valossa. Hänen valitsemansa tapaustutkimukset ovat mielenkiintoisia ja valaisevat tätä laajaa ilmiötä eri suunnista. Niistä näyttää muodostuvan etenevä, joskaan ei suoraviivainen, kehityskulku, jossa perhe menettää tehtäviään ensin pienille uskonnollisille ja maallisille yhteisöille, sittemmin laajemmille tunnustuksellisille yhteisöille ja lopulta valtiolle. Toisaalta nämä erilaiset yhteisöt muokkasivat samanaikaisesti kuvaa yksilön ja perheen tehtävistä. Mielestäni Lynch onnistuukin tavoitteessaan osoittaa perheen ja erilaisten yhteisöjen tiiviiden suhteiden symbioottinen suhde.

* * *

FM Ossi Kokkonen kirjoittaa väitöskirjaansa Helsingin yliopiston historian laitoksella.

ENNEN JANYT
Historian tietosanomat